

Nyt og noter

ET SKOLEPROBLEM VED KONGEÅEN I 1855

En majdag i 1855 gik Niels Pedersen Højberg over Kongeåen ved Foldingbro for at tage tjeneste for sommeren hos bonden på Nissumgård, der ligger lige syd for åen.

Som det fremgår af det følgende afstedkom denne hverdagsagtige begivenhed skoleproblemer, der beskæftigede de højeste kongerigske og slesvigske skolemyndigheder i op til to år.

Niels medførte næppe megen bagage; men lærer Davidsen i Maltbæk skole, fra hvis øverste klasse drengen den 30. april var blevet udskrevet, havde medgivet ham en følgeseddel med afgangspåtegning og et brev til læreren i Dover, hvis tilståelse for drengens anmeldelse til skolegang ønskedes remitteret inden fire dage.

Nogle dage senere modtog lærer Davidsen fra ejeren af Nissumgård et brev, der fortjener at bringes i sin fulde ordlyd:

»Den oven ommeldte Niels Pedersen Højberg er den 6. d. m. ankommet hertil i kondition som tjenestedreng, har følgelig ingen anmeldelse til Dover skoledistrikt at gøre, da han for i sommer står under min kommando og hverken under Deres eller Dover skolestres kommando, hvilket tjener herved til Deres behagelige efterretning.

Nissumgaard den 9. maj 1855

H. H. Petersen«

Nu har lærer Davidsen nok følt sig noget stødt af den brovtende husbonds brev, men han har ladet sagen hvile nogle dage. Og omkring den 20. maj får han da også følgesedlen tilbage med meddelelse fra lærer Anders Madsen Bjerrum ved Dover skole om, at ommeldte Niels Pedersen Højberg er anmeldt og indført til skolegang den 19. maj 1855.

Dermed har lærer Bjerrum, der forresten var dimitteret fra Lyngby seminarium i 1844, vist sin gode vilje. Han var nemlig som lærer i det slesvigske ikke forpligtet til at fremsende tilgangspåtegning, og tilmel-

dingen betød under de givne forhold aldeles ikke, at drengen kunne forventes at møde i skolen.

Lærer Davidsen lader sig ikke nøje hermed. Han henvender sig til provsten for Malt og flere herreders provsti i Ribe amt, W. Ramsing, og overgiver til ham følgesedlen og brevet fra bonden på Nissumgård. Provsten lader sagen nyde fremme og forelægger den skriftlig for højvelbårne, højjærværdige biskop Monrad, overdirektør for borger- og almueskolevæsenet.

Provstens lange skrivelse kan sammenfattes således:

Den slesvigske bonde erkender ingen forpligtelse til at anmelde barnet til skolegang. »Det er vistnok sandt«, at det påhviler de i kongeriget boende forældre at tilvejebringe den foreskrevne attest om, at barnet er anmeldt til skolegang på det nye opholdssted. Provsten tillader sig at gøre opmærksom på den ulempe, som følger af uoverensstemmelse mellem kongerigets og hertugdømmets skolelovgivning og at henstille, at det i det mindste foranlediges de slesvigske lærere pålagt at give af- og tilgangspåtegning til fornøden legitimation for skolestyrelsen i forældrenes hjem i kongeriget.

Ministeriet for kirke- og undervisningsvæsenet ønsker ikke at afgive

en betænkning i sagen uden først at have afæsket ministeriet for hertugdømmet Slesvig i København en udtalelse.

Heller ikke her standser bolden. Den gives den 21. august videre til kirkevisitatoriet for Haderslev provsti, der skal ytre sig i sagen. Her har man måske haft andet og vigtigere at foretage sig, i hvert fald må Regensburg den 7. november rykke for svaret, idet han »tjenstlig bringer denne sag i behagelig erindring«.

Nu må provst Koefoed-Hansen, som det synes noget modvilligt, beskæftige sig med denne temmelig underordnede sag. Han gentager imidlertid i lange og omstændelige sætninger den tidligere påviste uoverensstemmelse mellem kongerigets og hertugdømmets lovgivning, der medfører, at det ikke er påbudt de slesvigske lærere at give af- og tilgangspåtegning, så den i kongeriget førte kontrol med skolepligtige børns flytning ikke fungerer. Han konkluderer, at det må være hensigtsmæssigt at påbyde ikke blot skolelærerne i Haderslev provsti, der grænser op til Jylland, men alle skolelærere i Slesvig at give af- og tilgangspåtegning ved enhver flytning, også mellem de slesvigske skoler indbyrdes. Skrivelsen slutter med et kompromisforslag: »forpligtelsen til disse bevisers besørgelse til og fra vedkommende skoler måtte påhvile det flyttende barns forældre.«

Så langt, men ikke længere, kan man følge denne sag i Haderslev Amtsarkiv Gen. Sager II på Landsarkivet i Åbenrå.

En henvendelse til Landsarkivet i Viborg for om muligt i provstearkivet for Ribe amt at finde Monrads svarskrivelse gav trods stor velvilje fra hr. arkivar Worsøes side et negativt resultat. Som det fremgår af det følgende, fremkom der nemlig aldrig noget svar.

Derimod gav en henvendelse til Rigsarkivet følgende svarskrivelse af 9. november 1972, der bringes in extenso:

I besvarelse af Deres forespørgsel af 1. ds. kan Rigsarkivet meddele Dem, at akterne i den af Dem efterspurgte sag henligger i Slesvigs Ministerium, egl.: Ministeriet for Slesvig 1855 journal nr. 424, (3. dep.).

Spørgsmålet om de kongerigske børns skolegang i Slesvig blev sendt til udtalelse, ikke kun til provsten i Haderslev, men til flere andre provstier. Sagen har affødt svar fra de fleste af de adspurgte. Men ikke destomindre har Slesvigs ministerium, Ministeriet for kirke & undervisningsvæsenet eller uofficielt Kultusministeriet, aldrig færdigbehandlet sagen, idet den bærer blyantsnotat »uafgjort sag« på forreste

side. Monrad rykkede flere gange for svar, senest i 1857, hvilket dog ikke fremmer sagen.

Blandt akterne i ovennævnte journalsag ligger bl. a. originalen at den af Dem citerede skrivelse fra manden på Nissumgård, men der ses ingen skrivelse fra Regensburg. I denne forbindelse er sagen eftersøgt i Kirke- og Undervisningsministeriet. Ejheller der ligger nogen skrivelse fra Regensburg.

Svaret er klart og fyldestgørende og kræver ingen kommentar.

Tilbage bliver spørgsmålet, hvorfor sagen blev henlagt som uafgjort. Nok rykkede Monrad flere gange, men man må vel antage, at Monrad og Regensburg blev enige om at sylte sagen. Det må nok tages som et bevis på, at den danske administration i mellemkrigsårene, hvor man fra dansk side satte meget ind for i Sydslesvig at styrke det danske sprog i kirke og skole, ikke turde eller ville ændre en tøddel i den slesvigske skolelovgivning for at bringe den i overensstemmelse med den kongerigske. Med andre ord: Kongegrænsen blev i 1855 på dette område af den danske administration fuldtud opretholdt.

L. S. Ravn.

INSTITUT FOR DANSK SKOLEHISTORIE

Hovedbegivenheden dette år har naturligvis været Gunhild Nissens forsvaret af den skolehistoriske doktorafhandling »Bønder, skole og demokrati« på Danmarks Lærerhøjskole den 28. maj 1973. De officielle opponenter var professorerne Povl Bagge og Roar Skovmand; ex auditorio opponerede lektor Vagn Skovgaard-Petersen, professor Svend Skyum-Nielsen og lektor Vagn Wählin. Der henvises i øvrigt til Roar Skovmands opposition, s. 54.

Instituttets arbejde med en fremstilling af den danske skoles historie i dette århundrede skrider støt fremad. Længst er Ingrid Markussen nået med sin periode, årene 1945–58. Skovgaard-Petersen og Ellen Nørgaard kombinerer så vidt muligt dette arbejde med deres særlige studier over henholdsvis skolereformen 1903 og reformpædagogikkens introduktion og betydning i Danmark.

Skovgaard-Petersen har i »Festskrift til Povl Bagge«, 1972, skrevet afhandlingen »Johan Ottosen, skolemand og politiker«.

Ingrid Markussen og Ellen Nørgaard har i forårssemesteret 1973 ledet undervisningen for de historiestuderende på 2. del, der ønskede at arbejde med et skolehistorisk projekt.

Roar Skovmand, Ingrid Markussen, Skovgaard-Petersen, Ellen Nørgaard og Gunhild Nissen har – ligeledes foråret 1973 – forelæst over temaet »Danske skolelove fra 1814 til i dag« på DLHs afdeling i Skive.

Vagn Skovgaard-Petersen.

SELSKABET FOR DANSK SKOLEHISTORIE

holdt sit årsmøde med generalforsamling på Danmarks Lærerhøjskole lørdag den 18. november 1972.

I sin beretning omtalte formanden, amtskonsulent *J. Ingemann Pedersen*, en række resultater af selskabets arbejde, – Årbog for Dansk skolehistorie, der netop havde udsendt sin 6. årgang, cirkulæret af 6. marts om »bevarelse af arkivmateriale, inventar og undervisningsmidler af skolehistorisk interesse«, og Selskabets udgivelse af A. R. Schachts bog »En praktisk mellemskole«. Selskabet har planer om en ny udgivelse, af lærer Knud Ottosens erindringer fra tiden 1821–1906,

der bl. a. indeholder en interessant skildring af »den indbyrdes undervisnings metode« set med elevens øjne.

Formanden beklagede, at medlemstallet endnu ikke har rundet det halve tusind. Bestyrelsen planlægger et nyt fremstød bl. a. ved hjælp af en ny folder, men han ville desuden kraftigt anbefale medlemmerne at anvende »mund-til-øre-metoden«.

Overbibliotekar Robert Hellner, landsarkivar, dr. Harald Jørgensen, lektor Aksel Nellemann, amtskonsulent J. Ingemann Pedersen og overlærer Ole Warthoe-Hansen genvalgte til bestyrelsen.

Efter generalforsamlingen talte friskolelærer *Eilif Frank* om »Indsamlingen af kilder til friskolernes historie. Resultater og perspektiver«. Det var et meget interessant foredrag, der viste, hvor udbytterig indsamlingen har været på dette felt. Foredragsholderen understregede, at indsamlingen, der foretages i et samarbejde mellem Institut for Dansk Skolehistorie og Dansk Friskoleforening med støtte fra Statens humanistiske Forskningsråd, er kommet i gang i rette tid, i hvert fald ikke en dag for tidligt. Han pegede også på andre sider af de folkelige bevægelser historie hvor indsamlingsarbejde er nødvendigt, og foreslog til slut at man samordnede bestræbelserne for en systematisk indsamling. – Dette forslag gav anledning til en livlig diskussion; resultatet blev, at Selskabet nedsatte et udvalg, der skulle søge at omsætte mødets rige tankeudveksling til konkrete forslag. – Dette udvalg arbejdede hurtigt, og omkring nytår 1973 kunne Selskabet sende Dansk historisk Fællesforening forslag til nye indsamlingsinitiativer.

Vagn Skovgaard-Petersen.